

Погребняк А.Ю.
асистент НТУУ «КПІ»

Гусак Ю.Е.
студентка ФММ НТУУ «КПІ»

ДИЗАЙН НАЦІОНАЛЬНОЇ ГРОШОВОЇ ОДИНИЦІ УКРАЇНИ ЯК ЕЛЕМЕНТ ЗАХИСТУ ВІД ПІДРОБКИ

В статті досліджено основні елементи захисту національної валюти України від підробки, правові норми захисту гривні. Визначено, що в даний період та потребує більшої уваги з боку влади, задля зменшення злочинів фальшивомонетництва та підвищення рівня економіки країни.

Ключові слова: національна грошова одиниця, гривня, банкнота, захисний елемент, номінал, фальшивомонетництво.

Вступ. Гроші завжди були об'єктом злочинних замахів – йде одвічне неофіційне змагання між державою і злочинцями, тому грошові знаки намагалися захистити, використовуючи найновітніші технології дизайну. Адже грошова одиниця є таким самим символом держави як і прапор, герб чи гімн.

Проблему захисту національної грошової одиниці від підробки вивчали І.П. Бліщенко, Л.Н. Галенська, О.О. Дудоров, Р.А. Каламкарян, І.І. Карпець, І.І. Лукашук, А.В. Наумов, В.П. Панов та інші.

Постановка задачі. Мета статті розглянути дизайн національної грошової одиниці України як основний елемент її захисту, з'ясувати ефективність елементів захисту національної валюти від підробки.

Результати дослідження. Після проголошення незалежності у серпні 1991 року Україна взяла на себе питання фінансового забезпечення функціонування економіки. На виконання постанови Президії Верховної Ради України «Про введення в обіг на території республіки купонів багаторазового використання» [2] з введенням купонів у готівковому обігу в Україні одночасно опинились дві валюти – радянські рублі та українські купоно-карбованці. У квітні 1992 року весь готівковий обіг заповнився купоно-карбованцями, а у листопаді 1992 року рублі були замінені на карбованці у безготівковому обігу.

Купони багаторазового використання планувалось ввести лише на 4–6 місяців, але вони проіснували до 1996 року, взявши на себе весь інфляційний удар. Безпосередня робота з виготовлення українських грошей розпочалася в квітні 1991 року за двома напрямками: розробка дизайну та виготовлення купюр і монет. Дизайн гривень був розроблений українськими художниками Василем Лопатою та Борисом Максимовим під безпосереднім керівництвом В. П. Матвієнка. Вже в вересні 1991 року, після розгляду і схвалення Верховною Радою, був запланований випуск банкнот номіналами 1, 3, 5, 10,

25, 50, 100, 200 гривень. Пізніше замість 3 гривень було випущено 2, 25-ти – 20 гривень.

Згідно з Постановою Президії Верховної Ради України «Про затвердження назви і характерних ознак грошової одиниці України» від 10 грудня 1991 року Національний банк України встановлював детальні ознаки купюр всіх номіналів, а Голова Правління НБУ отримав повноваження підпису до друку зразків банкнот [6]. 2 березня 1992 року було затверджено номінали монет: 1, 2, 3, 5, 10, 15, 20, 25, 50 копійок і 1 гривня. Монети номіналом 3, 15 та 20 копійок в обіг випущені не були.

14 листопада 1991 року Президія Верховної Ради України прийняла Постанову «Про національну валюту в Україні» [5]. Цим документом передбачалось введення в обіг на території України національної валюти в I півріччі 1992 року. 23 жовтня 1991 року було підписано контракт з «Кенедієн Банкнот Компані» на виготовлення гривні, проте достатніх потужностей для якісного друку щонайменше 1,5 млрд. необхідних банкнот фірма не мала. Отже, за згодою Леоніда Кравчука, 18 січня 1992 року у Києві було укладено контракт з англійською фірмою «Томас Де Ла Рю».

Паралельно з виготовленням гривні здійснювались заходи з впровадження власних потужностей для друкування грошових знаків і цінних паперів. 18 вересня 1991 року Кабінет Міністрів України прийняв Постанову «Про створення потужностей з виготовлення національної валюти і цінних паперів» [4]. Згідно з цією Постановою Національний банк створив дирекцію з будівництва необхідних об'єктів, уклав угоди з провідними світовими виробниками найсучаснішого обладнання з виготовлення грошей, яке і стало технічною базою для друку гривні на вітчизняному Банкнотно-монетному дворі. Таким чином, були закладені основи для самостійного випуску українською державою власних грошових знаків.

Виникнення нової грошової одиниці передбачає розробку системи заходів щодо її захисту від підробки. На жаль, повністю викоринити такий вид злочинності, як фальшивомонетництво дуже важко, практично неможливо. Спокуса не заробляти своєю працею, а попросту «намалювати» гроші супроводжує людство протягом століть, незважаючи на суворі кари, яким за всіх часів піддавали фальшивомонетників. Сьогодні, коли безперервне вдосконалення копіювально-множної й поліграфічної техніки відкриває перед виготовлювачами фальшивок майже безмежні можливості, кількість подібних злочинів щорічно зростає.

Необхідність спільної протидії цьому злочину сприяла укладенню 20 квітня 1929 року Женевської конвенції з боротьби із підробкою грошових знаків [1]. СРСР ратифікував цей документ 3 травня 1931 р. Його вимоги є обов'язковими для нашої держави на підставі Закону від 12 вересня 1991 р. «Про правонаступництво України» [3].

Перераховані діяння, якщо вони вчинені в різних країнах, розглядаються як окремі правопорушення. Відповідальність за фальшування грошей настає незалежно від того, підроблені національні грошові знаки чи іноземні.

Документом також було передбачено взаємний обмін інформацією з метою боротьби з цим злочином.

Даний міжнародно-правовий документ має важливе значення у боротьбі із фальшуванням грошей, хоча й містить деякі недоліки. Зокрема, Конвенція 1929 р. не передбачає відповідальність за підробку цінних паперів, чеків, акредитивів та інших документів. Не передбачено в міжнародному акті покарання за вивіз фальшивих грошей за межі держави.

У теперішній час питання міжнародного співробітництва в боротьбі з цим небезпечним злочином вирішує Інтерпол. Свою діяльність він проводить за декількома напрямками:

- веде облік випадків фальшування грошей, осіб, які виготовляють і збувають підроблені гроші та цінні папери;
- збирає і поширює інформацію про зміни в грошових системах країн світу;
- вивчає способи підробки грошових знаків та цінних паперів з метою вироблення засобів захисту;
- готує рекомендації країнам-членам організації з питань ускладнення технології виробництва грошових знаків і цінних паперів та їх захисту від підробки;
- виробляє рекомендації з питань правового регулювання боротьби з фальшуванням грошей у національному і міжнародному плані;
- проводить узагальнення досвіду роботи поліції у боротьбі з підробкою грошових знаків і цінних паперів та поширює найбільш ефективні методи;
- займається виробленням тактики щодо інформування населення про появу підроблених грошових знаків та цінних паперів;
- приділяє увагу підвищенню професійного рівня поліцейських, які залучені до сфери боротьби з фальшуванням грошей.

В той же час, про кожний випадок вчинення фальшування грошей як злочину міжнародного характеру, Національні центральні бюро країн повідомляють Генеральний секретаріат Інтерполу.

Слід звернути увагу, останнім часом техніка фальшування грошей стала більш досконалою, а правопорушення такого роду почали носити організований характер. Злочинці вдало використовують сучасну техніку, хімічні речовини, барвники, якісний папір, що дозволяє швидко й у великій кількості виготовляти фальшивки високої якості. Як правило, збуваються вони далеко від місця виготовлення через розгалужену мережу розповсюджувачів.

Виконуючи свої міжнародно-правові зобов'язання, нашою державою в статті 199, що міститься у розділі VII «Злочини у сфері господарської діяльності» Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 р., було встановлено відповідальність за виготовлення, зберігання, придбання, перевезення, пересилання, ввезення в Україну з метою збуту або збут підроблених грошей, державних цінних паперів чи білетів державної лотереї [8].

Суспільна небезпека цього злочину полягає в ускладненні регулювання грошового обігу в країні, посилює інфляцію, дестабілізує функціонування фінансово-кредитної системи, погіршує макроекономічну ситуацію, здатне заподіяти майнової шкоди державі, громадянам і юридичним особам. Фальшування грошей порушує прерогативу держави на випуск грошових знаків і державних цінних паперів, дискредитує владні структури, знижує довіру до офіційних грошових знаків країни на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Об'єктивна сторона злочину може виражатися у виготовленні, зберіганні, придбанні, перевезенні, пересиланні, ввезенні в Україну з метою збуту, а також збуті зазначених предметів.

Частина 2 ст. 199 передбачає відповідальність за ті самі дії, вчинені повторно, або за попередньою змовою групою осіб чи у великому розмірі, який відповідно до примітки до ст. 199, має місце, якщо сума підробки у двісті і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян

Частина 3 ст. 199 передбачає відповідальність за ті самі дії, вчинені організованою групою чи в особливо великому розмірі, якщо сума підробки у чотириста і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

Покарання за основний склад злочину передбачено у вигляді позбавлення волі на строк від трьох до семи років; за ч. 2 ст. 199 – позбавлення волі на строк від п'яти до десяти років; за ч. 3 ст. 199 – позбавлення волі на строк від восьми до дванадцяти років з конфіскацією майна.

Про поширеність в Україні злочину, що розглядається, свідчать такі статистичні дані: лише за 2008 р. з обігу було вилучено понад 14 тис. підроблених банкнот національної валюти на суму 236,7 тис. грн. та понад 1,2 тис. банкнот доларів США на суму, що перевищує 115 тис. грн. Покладено край діяльності 19 підпільних майстерень, знешкоджено 106 злочинних угруповань фальшивомонетників, на розгляд судів направлено 512 кримінальних справ стосовно 836 осіб. Показовим є той факт, що більшість злочинів, порушених за ст. 199 КК України, залишались нерозкритими.

Для того, щоб виключити можливість фальшування банкнот, більшість держав йдуть шляхом удосконалення захисту паперових грошей розробленням нових елементів захисту, та покращення їх дизайну. Окрім засобів захисту від підробки, що зберігаються у таємниці, використовуються і такі, котрі легко можуть бути викриті без будь-яких спеціальних приладів.

Основні захисні елементи банкнот гривні:

– банкноти номіналами 1, 2 і 5 гривень зразка 2004 і 2005 рр. мають однаковий розмір, розміри банкнот номіналами 10 гривень зразка 2004 і 2005 рр., 20 гривень зразка 2003 і 2005 рр. та 50 гривень зразка 2004 і 2005 рр. збільшуються у порядку зростання номіналу.

– банкнота кожного номіналу має переважаючий колір зображень та надрукована на спеціальному тонованому папері, відтінок якого відповідає цьому кольору. Папір не флуоресцює в ультрафіолетових променях. Склад паперу за волокном – 100- процентна бавовна.

– папір містить багатотоновий локальний водяний знак, світлий елемент водяного знака, двотоновий водяний знак (штрих-код), захисну стрічку та захисні волокна.

1. Водяний знак – зображення портрета, що повторює портрет, надрукований на лицьовому боці банкноти. Зображення утворене внутрішньою структурою паперу в різних тонах (світліших і темніших від паперу), розміщене локально з лівого краю лицьового боку банкноти та видиме під час розглядання банкноти проти світла.

Розмір водяного знака збільшений порівняно з розміром водяного знака банкнот попередніх зразків.

Світлий елемент водяного знака – зображення цифрового позначення номіналу, розміщене праворуч від локального водяного знака.

2. Штрих-код – двотоновий водяний знак, розміщений праворуч від поля локального водяного знака.

3. Захисна стрічка – повністю занурена в товщу паперу полімерна стрічка, видима ліворуч від центру банкноти під час розглядання лицьового боку банкноти проти світла.

На банкнотах номіналами 2, 5, 10, 20 і 50 гривень стрічка має магнітний код номіналу; на банкноті номіналом 1 гривня – магнітні ділянки.

За допомогою збільшувального скла на стрічці можна побачити прозорі зображення в прямому та перевернутому вигляді: позначення номіналу (наприклад, 1 ГРН), елемент малого Державного герба України – тризуб та на банкнотах номіналами 1, 2, 5, 10 і 50 гривень підкреслене цифрове позначення номіналу (наприклад, 1). На банкнотах номіналом 20 гривень замість підкресленого цифрового позначення номіналу – цифрове позначення номіналу 20 у два рядки.

Стрічка має жовто–блакитну флуоресценцію.

4. Захисні волокна – хаотично розміщені в товщі та на поверхні паперу з обох боків банкноти, невидимі при денному світлі волокна із двоколірною червоно–зеленою флуоресценцією.

5. Наскрізний елемент (суміщене зображення) – зображення, всі елементи якого збігаються та доповнюють один одного під час розглядання банкноти проти світла (зображення гривні часів Київської Русі). Розміщене на межі поля водяного знака в нижній частині лицьового та зворотного боків банкноти. Під час розглядання лицьового боку банкноти проти світла в зображенні проглядає літера У.

6. Мікротекст – написи, що повторюються, які можна прочитати за допомогою збільшувального скла.

7. Орловський друк – спеціальний друк, який забезпечує точне збігання фарб на межі двох різних кольорів без розривів і зміщення елементів дизайну.

8. Райдужний друк – спеціальний друк, що забезпечує поступовий перехід одного кольору елементів без їх розривів і зміщення в інший.

9. Офсетний друк – друк, яким виконано фонові елементи дизайну, антисканерні сітки та мікротексти з обох боків банкнот, крім серійних номерів

10. Антисканерна сітка– розміщені під різними кутами тонкі лінії, які під час копіювання або сканування банкноти можуть утворювати на копії «муар».

11. Флуоресцентний захист – елементи дизайну, що світяться відповідними кольорами під впливом ультрафіолетових променів.

12. Інфрачервоний захист– елементи дизайну, надруковані фарбами, що видимі та невидимі в інфрачервоних променях.

13. Магнітний захист – елементи дизайну, надруковані фарбами, що мають магнітні властивості:

14. Високий друк - друк, у результаті якого на папері може залишатися потовщений з країв штриха відбиток фарби та рельєфний поглиблений відбиток. Високим друком виготовлено флуоресцентні та магнітні серійні номери на зворотному боці банкнот.

Флуоресцентний номер - серійний номер, надрукований фарбою червоного кольору, яка має фосфоресцентні властивості, світиться оранжевим кольором під впливом ультрафіолетових променів та видима в інфрачервоних променях.

Магнітний номер - серійний номер, надрукований фарбою чорного кольору, яка має магнітні властивості та видима в інфрачервоних променях.

15. Безперервний друк - спеціальний друк, що забезпечує збігання (продовження) елементів малюнка верхнього і нижнього та лівого і правого країв банкноти під час їх суміщення шляхом згинання банкноти (вертикальні та горизонтальні орнаменти лицьового і зворотного боків).

Крім зазначених вище захисних елементів, банкноти номіналами 2, 5, 10 гривень зразка 2004 і 2005 рр., 20 гривень зразка 2003 і 2005 рр. та 50 гривень зразка 2004 і 2005 рр. мають і такі захисні елементи:

16. Металографський друк - друк, який забезпечує рельєфність елементів зображень, що виступають над поверхнею паперу і шорсткість яких відчувається на дотик (портрет, написи, цифрові позначення номіналу, мікротекст). Є лише на лицьовому боці банкноти.

17. Елемент для людей з послабленим зором - рельєфний елемент, розміщений біля лівого краю лицьового боку банкноти.

18. Латентне (приховане) зображення - рельєфне зображення цифрового позначення номіналу, приховане в декоративному елементі із зображенням малого Державного герба України, розміщене у верхній частині лицьового

боку банкноти ліворуч. Зображення цифр стає видимим під час розглядання банкноти під гострим кутом до джерела світла.

19. Ізард - машиночитаний елемент захисту інтагліозображення, який за рахунок рельєфу дає змогу визначати наявність цього виду друку. Елемент розміщено в нижній частині лицьового боку банкноти праворуч від наскрізного елемента.

20. Оптично-змінна фарба (ОВІ) - фарба, якою на банкнотах номіналами 20 і 50 гривень інтагліодруком виконано цифрове позначення номіналу, розміщене в нижній частині поля водяного знака на лицьовому боці банкноти. Фарба змінює колір під час розглядання банкноти під різними кутами зору: пурпурний (малиново-фіолетовий) з'являється під час розглядання зображення розетки перпендикулярно до поверхні зображення; оливково-зелений - під час його розглядання під гострим кутом.

Висновки. Проблема захисту гривні від підробки є актуальною в даний період та потребує більшої уваги з боку влади, задля зменшення злочинів фальшивомонетництва та підвищення рівня економіки країни.

При впровадженні нових елементів захисту слід надавати перевагу тим, які легко виявляються користувачами без спеціального обладнання (для полегшення перевірки справжності банкнот), але значно ускладнюють підробку грошових знаків.

Список використаних джерел

1. Женевська конвенція з боротьби із підробкою грошових знаків; укладена 20 квітня 1929.
2. Постанова Президії Верховної Ради України «Про введення в обіг на території республіки купонів багаторазового використання» від 9 вересня 1991 року.
3. Закон від 12 вересня 1991 р. «Про правонаступництво України».
4. Постанова Кабінету Міністрів України «Про створення потужностей з виготовлення національної валюти і цінних паперів» 18 вересня 1991 року.
5. Постанова Президії Верховної Ради України «Про національну валюту в Україні» 14 листопада 1991 року.
6. Постанова Президії Верховної Ради України «Про затвердження назви і характерних ознак грошової одиниці України» від 10 грудня 1991 року.
7. Указ Президента України Леоніда Кучми «Про грошову реформу в Україні». – 25 серпня 1996.
8. Дмитрієнко М.Ф. Гроші в Україні: факти і документи/ Дмитрієнко М.Ф. , Литвин В.М. , Ющенко В.А. , Яковлева Л.В. – К.: ARC-UKRAINE, 1998. – 354 с.
9. Загородній А.Г. Дизайн і захист грошових знаків/ Загородній А.Г. –Л.: Національний Банк України, Львівський банківський інститут, 2000. – 32с.
10. 10. Крохмалюк Д. Тут друкуються гроші // Вісник НБУ. – 1996. – № 2. – С.14-16.
11. 11. Лопата В.І. Надії та розчарування, або метаморфози гривні/ Лопата В.І.– К.:Дніпро, 2000. – 160 с.
12. 12. Петряев С.Ю. Обережно фальшивка! / Петряев С.Ю. – К.: Київська школа Бізнесу, 1997. – С.8.
13. 13. Темирова И. Купюры евро становятся ветхими уже через три месяца после выпуска в обращение / И.Темирова // Факты и комментарии. – 2002. – № 151 (1213).
14. 14. Ющенко В. Історія української гривні/ Ющенко В. – К.: Бібліотека українця, 2001. – С. 52-93.

15. 15. www.bank.gov.ua

16. 16. www.znannya.org

Погребняк А.Ю.

ассистент НТУУ «КПИ»

Гусак Ю.Е.

студентка ФММ НТУУ «КПИ»

ДИЗАЙН НАЦИОНАЛЬНОЙ ДЕНЕЖНОЙ ЕДИНИЦЫ УКРАИНЫ КАК ЭЛЕМЕНТ ЗАЩИТЫ ОТ ПОДДЕЛКИ

В статье исследованы основные элементы защиты национальной валюты Украины от подделки, правовые нормы защиты гривны. Определено, что в данный период требует большего внимания со стороны власти, для уменьшения преступлений фальшивомонетчества и повышения уровня экономики Украины.

Ключевые слова: национальная денежная единица, гривна, банкнота, защитный элемент, номинал, фальшивомонетчество.

Pogrebnyak A.

assistant NTU «KPI»

Gusak J.E.

student FMM NTU «KPI»

DESIGN NATIONAL MONETARY UNIT OF UKRAINE AS AN ELEMENT OF PROTECTION AGAINST FORGERY

In the study the main elements of the national currency of Ukraine - counterfeiting rules on protective hryvnia. Determined that the current period requires greater attention from the government, to reduce crime and improve the counterfeit economy of Ukraine.

Keywords: the national currency, the hryvnia, banknote, protective element, nominal, counterfeit.

Тульчинська С.О.
доцент, к.е.н. ФММ, НТУУ «КПІ»
Свистун І.І.
студентка ФММ, НТУУ «КПІ»

СПІВПРАЦЯ НАУКОВИХ ІНСТИТУТІВ (НА ПРИКЛАДІ НАУКОВО-ДОСЛІДНОГО ЕКОНОМІЧНОГО ІНСТИТУТУ УКРАЇНИ (НДЕІ))

В статті досліджується значення та можливості співпраці, розглядаються переваги взаємодії наукових установ. Вивчаються умови співробітництва, задіяність сторін.

Головним об'єктом дослідження в роботі виступає Науково-дослідний економічний інститут (НДЕІ), його внутрішні та зовнішні зв'язки. Висвітлюються спільні проекти з іншими установами, значимість та важливість співпраці для виробництва, суспільства та економіки в цілому.

В статті наведені реальні проекти, що вже були спільно розроблені та впроваджені, а також майбутні проекти, угоди яких підписано. Досліджено результати співпраці Інституту в сфері вищої освіти та науки. Також описано стратегію розвитку міжнародних зв'язків на найближче майбутнє.

Дослідження теми співпраці доводить, що спільні розробки та дослідження дають вагомі результати для всіх сторін-учасників, сприяє зростанню економічної та соціальної ефективності, підвищенню інноваційного та науково-технічного рівня виконання завдань, дає змогу обмінюватися досвідом, кадрами, проводити стажування, спільні наукові конференції та семінари, лекції як для працівників, так і для студентів.

Ключові слова: наукова установа, інститут, співпраця, міжнародна співпраця, економіка, наука, дослідження, розробка, проект.

Вступ. В сучасному світі все більшого поширення набули поняття співпраця, міжнародні зв'язки, наукове співробітництво, інтеграція. При співпраці наукові установи мають можливість обмінятися досвідом, оволодіти більшим простором впровадження для своїх розробок та досліджень, отримати більше джерел фінансування спільної роботи, об'єднати зв'язки інститутів-учасників для продажу, швидкого поширення проектів та досягнень.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження можливості збільшення зв'язків України з країнами зарубіжжя в науковій, інноваційній та економічній сферах, визначення ефективності внутрішнього та зовнішнього співробітництва, опис стратегії співпраці на майбутнє.

Результат дослідження. Науково-дослідний економічний інститут сьогодні є головною науковою установою економічного профілю з пріоритетних проблем розвитку економіки. Інститут надає послуги щодо кваліфікованої допомоги підприємствам у сфері економіки, економічного прогнозування, фінансів, зовнішніх зв'язків, розробки програм; розробки